

R E C E N Z J E

ROCZNIKI
PASTORALNO-KATECHETYCZNE
Tom 2 (57) – 2010

Nuevo diccionario de Pastoral. Dir. Casiano Floristán. Madrid: San Pablo 2002 ss. 1607. Seria: Diccionarios San Pablo. ISBN 9788428524476.

Wydany w 2002 r. *Nuevo diccionario de Pastoral*, czyli „Nowy słownik duszpasterstwa”¹, dotyczący szeroko pojętej działalności pastoralnej Kościoła, przygotowany został pod kierunkiem Casiano Floristána († 2006), kapłana, teologa hiszpańskiego, wieloletniego wykładowcy Papieskiego Uniwersytetu w Salamance i autora licznych pozycji książkowych z dziedziny teologii pastoralnej². Recenzowany słownik można uważać za swoiste zwieńczenie naukowego dorobku Casiano Floristána. Stanowi on owoc wieloletniej pracy akademickiej i duszpasterskiej, a także rezultat refleksji niestroniącej od tematów nowatorskich i trudnych, niekiedy wyprzedzających powszechnie znane i utarte kanony pracy pastoralnej. Warto przypomnieć, że Casiano Floristán jako specjalista teologii pastoralnej był doradcą hiszpańskich biskupów podczas obrad Soboru Watykańskiego II.

Słownik zawiera 155 haseł przygotowanych przez 60 specjalistów z różnych dziedzin teologicznych. W tym gronie znajdują się przede wszystkim Hiszpanie, choć są także nieliczni autorzy haseł z Włoch, Brazylii i Salwadoru. Zdecydowana większość to wykładowcy uniwersytetów i fakultetów teologicznych z Półwyspu Iberyjskiego, a także osoby zaangażowane w pracę duszpasterską, co niewątpliwie uwidacznia się w specjalistycznym języku, który jednocześnie wydaje się zrozumiały dla zwykłego

¹ W tym samym wydawnictwie w ramach serii wydawniczej „Diccionarios San Pablo” ukazały się następujące słowniki: *Diccionario de Ciencias de la Educación*, *Diccionario de Ciencias y Técnicas de la Comunicación*, *Diccionario de Eclesiología*, *Diccionario de los Santos*, *Diccionario de Mística*, *Diccionario de Pensamiento Contemporáneo*, *Diccionario de Teología Fundamental*, *Nuevo Diccionario de Catequética*, *Nuevo Diccionario de Espiritualidad*, *Nuevo Diccionario de Liturgia*, *Nuevo Diccionario de Mariología*, *Nuevo Diccionario de Teología Bíblica*, *Nuevo Diccionario de Teología Moral*. Zob. wykaz na stronie internetowej wydawnictwa http://www.editorial.sanpablo.es/religioso_lista.php?n3=2261.

² W dorobku Casiano Floristána znajdują się m.in. takie książki jak: *Teología de la acción pastoral* (Madrid 1968), *La evangelización, tarea de cristiano* (Madrid 1978), *Conceptos fundamentales de pastoral* (Madrid 1983). Od 1963 r. pełnił funkcję dyrektora w Wyższym Instytucie Pastoralnym Salamanki (Instituto Superior de Pastoral de Salamanca) z siedzibą w Madrycie, a do 1997 r. był wykładowcą teologii pastoralnej na tej uczelni.

czytelnika. W słowniku znajdują się trzy rodzaje haseł: ogólne, odnoszące się do kontekstu społecznego, w którym podejmowana jest działalność duszpasterska; teologiczne, które są fundamentem działalności chrześcijańskiej; hasła pastoralne. Wszystkie hasła zostały napisane w perspektywie socjologicznej, teologicznej i pastoralnej³.

Biorąc pod uwagę rzeczywistość duszpasterską, w jakiej znalazł się Kościół po Soborze Watykańskim II, omawiany słownik stara się uwzględnić złożoną sytuację eklezjalną i charakterystyczne tendencje dostrzegane we współczesnym świecie, np. sekularyzację i globalizację. Znalazły się w nim zatem następujące hasła: kryzys kulturowy, krytyka religii, ekonomia i teologia, feminizm, środki masowego przekazu, sekty, sekularyzacja, seksualność, znaki czasu. Ponadto słownik zawiera hasła dotyczące posługi duszpasterskiej względem rozmaitych grup społecznych, odnoszące się do świeckich, ich posługi i misji w Kościele, ruchów eklezjalnych, migrantów, dialogu wewnątrz Kościoła i na zewnątrz z wyznawcami innych religii oraz dialogu ekumenicznego, inkulturacji wiary, religijności ludowej itp. Przy każdym hasle podany jest najpierw schemat jego opracowania, a na końcu bibliografia, co pozwala odnieść się do tekstów źródłowych.

Słownik zawiera odniesienia do Dokumentów Konferencji Biskupów Latinoamerykańskich (Medellín, Puebla, Santo Domingo) oraz problematykę związaną z Ameryką Łacińską (teologia wyzwolenia, opcja na rzecz ubogich, Trzeci Świat). Choć Ameryka Łacińska jest obszarem, gdzie w większości krajów można porozumieć się w języku hiszpańskim, nie oznacza to jednak, że słownik opracowany głównie przez Hiszpanów i zawierający wytyczne odnośnie do konkretnego działania duszpasterskiego będzie adekwatną odpowiedzią na wyzwania i palące problemy Kościoła w Ameryce Łacińskiej. Innymi słowy, jeśli rzeczywiście czytelnik – teolog, student teologii pastoralnej, duszpasterz czy katechista – miałby posłużyć się omawianym słownikiem, powinien pamiętać, że nie wszystko z teologii hiszpańskiej jest zdadne do kontekstualizacji w świecie, który choć latynoski i w ogromnej mierze hiszpańskojęzyczny, to jednak jest odmienny w formie wyrazu kultury, sytuacji społeczno-politycznej, przeżywania religijności ludowej, refleksji teologicznej, która może już mniej głęboko, ale nadal „oddycha” teologią wyzwolenia. Winien więc w swoich poszukiwaniach uwzględnić opracowania, niestety niezbyt licznych, autorów ze swojego kontynentu.

Niezależnie jednak od powyższych uwag krytycznych słownik stanowi bardzo rzeczowy i nieodzowny punkt odniesienia dla każdego, kto będzie podejmował refleksję nad nowym paradygmatem misji we współczesnym świecie bądź będzie chciał uzasadnić posługę duszpasterską Kościoła. Skoro zatem dzieło to pomaga zrozumieć

³ „Se pueden distinguir en esta obra tres tipos de voces: las generales, que hacen referencia al entorno social en el que se realiza la acción pastoral; las teológicas, que subyacen a las tareas cristianas; y las propiamente pastorales, que vertebran acciones, opciones y directrices de nuestra materia. Todas son abordadas desde una triple perspectiva: sociológica, teológica y pastoral” (C. Floristán, *Introducción*. W: *Nuevo diccionario de Pastoral*. Dir. C. Floristán. Madrid 2002 s. 6).

teorię i jednocześnie inspiruje do apostołstwa, powinno znaleźć się w uniwersytetach, ośrodkach pastoralnych i bibliotekach parafialnych, na półkach wykładowców i studentów, duchownych i świeckich, czyli wszystkich zaangażowanych w ewangelizację.

Dariusz Robert Mazurek OFMConv
Instituto Superior de Estudios Teológicos
Universidad Católica Boliviana – Cochabamba

Elżbieta Osowska. *Edukacja religijna w szkole katolickiej w Anglii i Walii w świetle „Living and Sharing Our Faith. A National Project of Catechesis and Religious Education”*. Tarnów: Biblos 2008 ss. 453. Seria: Rozprawy Naukowe 11. ISBN 978-83-7332-670-5.

W centrum zainteresowań badawczych Autorki znajduje się edukacja religijna w szkole katolickiej w Anglii i Walii. U podstaw przeprowadzonej w książce refleksji leży przekonanie, że systemy edukacyjne w różnych krajach, obszarach i regionach Europy rozwijały się przez wiele lat w specyficznych warunkach społecznych, kulturowych, gospodarczych, politycznych i religijnych, dlatego ich główne cele, przynajmniej deklarowane, różnią się od siebie w znaczący sposób. Cele edukacyjne, uznane za istotne dla rozwoju danej społeczności prezentowane są w różnych dokumentach międzynarodowych i państwowych, a w przypadku szkół katolickich również w dokumentach kościelnych. Ulegają one jednak nieustannym przemianom, i to zarówno ze względu na zmiany polityki oświatowej, jak również zmiany mentalności dzieci i młodzieży, ich rodziców, opiekunów oraz wychowawców. W tym kontekście Autorka stawia interesujący problem badawczy dotyczący edukacji katolickiej, zawarty w pytaniach: „jaki wpływ na nią wywierają przemiany społeczne, kulturowe, polityczne i ekonomiczne? W jakim zakresie szkoła katolicka różni się od szkoły państwowej? W jakim zakresie kontekst historyczny, społeczny, kulturowy, polityczny i ekonomiczny ukształtował i nadal kształtuje szkolnictwo katolickie, a zwłaszcza edukację religijną na terenie Anglii i Walii?” (s. 16)

Autorka odpowiada na te pytania w kontekście powstałego w 1982 r. projektu *Living and Sharing Our Faith. A National Project of Catechesis and Religious Education*, który był dużym przedsięwzięciem pastoralnym XX wieku w Kościele katolickim Anglii i Walii. Cenne jest to, że zgromadziła obfity materiał archiwalny. Niefortunnie jednak sprecyzowała metody. W teologii metodę, którą stosujemy w przypadku takich źródeł i koncepcji pracy teoretycznej, nazywamy „metodą krytycznej interpretacji źródeł” (zob. H. Seweryniak. *Metodyka* s. 86), a metodę analizy i syntezy stosuje się zawsze w tego rodzaju pracach. Przed przystąpieniem do rozwiązania problemu Autorka dobrze wyjaśnia polskiemu czytelnikowi terminologię konieczną do zrozumienia badanej sytuacji (s. 19-21).

W rozdziale pierwszym Autorka ukazała uwarunkowania edukacyjne, czyli szeroki kontekst społeczny, polityczny i religijny w Anglii i Walii. Rzeczywiście trudno byłoby zrozumieć późniejsze poszukiwania naukowe bez znajomości ogólnych